

Péče pedagogicko-psychologických poraden o žáky se specifickými poruchami učení

Seminární práce
Pedagogika II

Bc. Pavel Gregor
pavelgregor99@gmail.com
FMUPN, LS 2021/2022

Úvod

Pedagogicko-psychologické poradny (po boku speciálně pedagogických center) hrají v České republice významnou roli v systému pedagogicko-psychologického poradenství pro žáky mateřských, základních a středních škol.

Činnost pedagogicko-psychologických poraden je poměrně rozsáhlá. Týká se jak diagnostiky (včetně vyšetření školní zralosti, diagnostiky specifických poruch učení nebo pomoci při volbě povolání), tak intervence (např. vedení rodin, konzultace s pedagogy) nebo metodického vedení dalších pracovníků ve školství (více viz [1], str. 3–6).

Jednou ze zásadních činností pedagogicko-psychologických poraden je diagnostika specifických poruch učení. V návaznosti na ni pak obvykle poradny zpracovávají návrhy opatření pro školy. S jednotlivými žáky se specifickými poruchami učení pak také poradny pracují na dlouhodobější bázi.

Cílem této seminární práce je zmapovat a zhodnotit práci pedagogicko-psychologických poraden poté, co byla u žáka diagnostikována specifická porucha učení. Je spolupráce poraden s těmito žáky, jejich rodinami a školami dostatečná?

1. Specifické poruchy učení

Mezi specifické poruchy učení, někdy též specifické vývojové poruchy učení, řadíme dyslexii, dysortografii, dysgrafii, dyskalkulii a dyspraxii.

- *Dyslexií* rozumíme specifickou poruchu čtení (pomalé čtení, chybovost, problémy s porozuměním textu).
- *Dysortografie* je specifickou poruchou pravopisu.
- *Dysgrafie* je porucha spojená se špatným grafickým projevem žáka.
- *Dyskalkulii* rozumíme poruchu spjatou se špatnými matematickými dovednostmi (jako je např. manipulace s čísly nebo zvládnutí operací s čísly).
- *Dyspraxie* se projevuje sníženou schopností vykonávat složité úkoly.

(viz [2] a [3], str. 11–12)

V některých zdrojích (jako např. v [4], str. 9) se můžeme rovněž dočíst o dysmúzii (porucha schopností spojených s hudbou a jejím vnímáním) nebo o dyspinxii (obtíže při kreslení).

2. Spolupráce pedagogicko-psychologických poraden se žáky s SPU,¹ jejich rodinami a školou

Pedagogicko-psychologické poradny provádějí speciálně-pedagogickou intervenci (v rámci individuálních setkání), kontrolují individuální vzdělávací plány (ve školách), pořádají individuální setkání se zákonnými zástupci nebo organizují tzv. reedukační skupiny. Součástí doporučení pedagogicko-psychologické poradny může být rovněž přidělení asistenta pedagoga. (viz [5], str. 8–13)

¹ Zkratkou SPU rozumíme specifickou poruchu učení.

2.1. Speciálně-pedagogická intervence

Žáci se závažnějšími obtížemi docházejí s rodiči do poradny, kde probíhají konzultace a nápravná péče. V naprosté většině případů je však potřebná péče realizována přímo ve školách (viz [5], str. 12). Cílem speciálně-pedagogické intervence je, aby si žáci osvojili potřebné kompenzační mechanismy a aby se naučili vyrovnávat svůj hendikep (viz [6]). Speciálně-pedagogická intervence je konána zejména formou individuálních setkání (viz [5], str. 12 a [6]).

2.2. Individuální vzdělávací plány

Individuální vzdělávací plán zpracovává na základě doporučení pedagogicko-psychologické poradny škola, kterou žák se specifickou poruchou učení² navštěvuje. O vypracování tohoto plánu musí rodič požádat. (viz [7], str. 1)

V individuálním vzdělávacím plánu můžeme, kromě jiného, najít cíl tohoto plánu, jakých předmětů se plán týká a pak konkrétní podpůrná opatření. Ta se mohou týkat postupu pedagogů, metod používaných při výuce nebo úpravy obsahu vzdělávání. Můžeme zde také najít způsob hodnocení žáka. Za povšimnutí rovněž stojí část týkající se spolupráce se zákonnými zástupci nebo část s názvem dohoda mezi žákem a vyučujícím. (viz [7], str. 2–5).

Pedagogicko-psychologické poradny pak mají za úkol alespoň jednou ročně zkontrolovat plnění individuálního vzdělávacího plánu a vyhodnotit účinnost tohoto opatření (viz [5], str. 12 a [7], str. 1).

Pokud je závažnost specifické poruchy učení menší (tj. žák „nedosáhne“ na možnost využití individuálního vzdělávacího plánu), může škola pro žáka vypracovat tzv. plán pedagogické podpory. Co se struktury týče, plán pedagogické podpory se v základních bodech shoduje s individuálním vzdělávacím plánem. Navíc je na konci dokumentu část týkající se doporučení k odbornému vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně, speciálně-poradenském centru nebo středisku výchovné péče (viz [8], str. 2–5).

2.3. Asistent pedagoga

Pozice asistenta pedagoga je úzce spjata s individuálním vzdělávacím plánem, který pro žáka škola zpracovává (na základě doporučení poradny). Avšak ne každý žák, který individuální výukový plán využívá, má přiděleného asistenta pedagoga. Ten je přidělován zpravidla až žákům s většími obtížemi. Asistent pedagoga je nápomocen učiteli, resp. žákovi (někdy i více žákům zároveň), přičemž by měl podporovat samostatnost žáka a jeho aktivitu při výuce. (viz [9], str. 17–22)

2.4. Reedukační skupiny

Reedukační skupiny jsou realizovány buď v rámci jednotlivých škol (na doporučení poradny), nebo přímo v Pedagogicko-psychologických poradnách. Práce s žákem by měla vycházet z jeho konkrétní diagnózy specifické poruchy učení a měl by ji vést speciální pedagog. Součástí

² Individuální vzdělávací plán je rovněž určen pro nadané žáky.

reedukační péče by mělo být také metodické vedení rodičů žáka. Žáci se se speciálním pedagogem většinou scházejí dlouhodobě (např. jednou týdně). (viz [10])

2.5. Další aktivity

Kromě dosud zmíněných činností pedagogicko-psychologických poraden, které mají za cíl pomoci žákům se specifickými poruchami učení, vyvíjí poradny také další (doplňkové aktivity). Může se jednat např. o konzultace s pedagogy, vedení a informování rodin (např. o možnosti využití různých kurzů a pomůcek), pořádání různých školení (zejména pro výchovné poradce a metodiky prevence), vypracování podkladů pro integraci žáků do škol nebo o vydávání doporučení k úpravě podmínek pro přijímací řízení, resp. ukončování vzdělávání (viz [1], str. 6 a [5], str. 9 a 14)

3. **Data z výročních zpráv vybraných pedagogicko-psychologických poraden³**

Z výročních zpráv vybraných pedagogicko-psychologických poraden plyne, že je podíl speciálně-pedagogických intervencí v rámci individuálních činností s klientem poměrně malý (např. ve Středočeském kraji ve škol. roce 2018/2019 to bylo 593 setkání z celkových 30366 setkání – viz [5], str. 8, nebo v Praze 3 a 9 ve škol. roce 2019/2020 to bylo 476 setkání z celkových 6294 setkání – viz [11], str. 7). Ukazuje se, že hlavním těžištěm individuálních činností s klientem je diagnostika (psychologická nebo speciálně-pedagogická).

Co se týče individuálních vzdělávacích plánů, např. ve Středočeském kraji bylo ve školním roce 2018/2019 provedeno 6225 kontrol z celkového počtu 30366 individuálních setkání (viz [5], str. 8). Naproti tomu v Praze 3 a 9 jich bylo ve stejném školním roce provedeno jen 245 z celkového počtu 7667 individuálních setkání (viz [11], str. 7).

Ze zprávy [5], str. 10, rovněž plyne, že ve Středočeském kraji ve školním roce 2018/2019 byl doporučen asistent pedagoga pouhým 75 žákům se specifickou poruchou učení z celkem 5094 diagnostikovaných. Asistenti pedagoga jsou spíše přidělováni žákům se specifickou poruchou chování, lehkým mentálním postižením či poruchou autistického spektra.

4. **Konkrétní příklady reedukační péče v pedagogicko-psychologických poradnách**

Níže uvádíme příklady různých kurzů pro žáky se specifickými poruchami učení pořádaných pedagogicko-psychologickými poradnami v České republice.

4.1. Grafomotorický kurz

Jedná se o rehabilitační kurz určený pro děti v předškolním věku, resp. pro děti v první třídě ZŠ. Kurz je určen pro děti s grafomotorickými obtížemi (pro dysgrafiky). Obvykle se kurzu účastní dítě společně s rodičem. Během každé lekce se společně naučí sadu cviků, které pak mají za úkol následující týden trénovat. Cílem kurzu je uvolnit ruku dítěte, což by mělo vést ke zlepšení jeho grafického projevu. V průběhu kurzu není vhodné, aby děti kreslili nebo psali tužkou (ruka by se totiž mohla opět dostat do křeče).

³ Během tvorby seminární práce bylo projito více výročních zpráv různých pedagogicko-psychologických poraden po celé ČR (v různých letech). Data byla vybrána ze zpráv, které byly nejvíce rozpracovány (včetně počtu konkrétních úkonů).

Tento kurz nabízí např. Oblastní pedagogická poradna Vyškov, Pedagogicko-psychologická poradna pro Prahu 5 nebo Krajská pedagogicko-psychologická poradna Zlín. Obvykle jsou do kurzu zařazováni děti po vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně nebo po vyšetření u logopeda (rozvoj motoriky je obvykle spojen s rozvojem řečových schopností, např. viz [12], str. 42).

4.2. Kurz pro dysortografiky

Jedná se o kurz určený pro žáky mající problém s pravopisem (pro dysortografiky). Cílem kurzu je zpřehlednit učivo a naučit žáky, jak by se měli gramatiku učit. Kromě toho může jít např. o rozvíjení slovní zásoby nebo o zlepšení schopnosti vyjadřování. (více viz [13] nebo [14])

Kurz nabízí např. Pedagogicko-psychologická poradna pro Prahu 1, 2 a 4 (pod názvem *Yčko*) nebo Pedagogicko-psychologická poradna pro Prahu 5 (pod názvem *Čeština*). Kurz je určen spíše pro druhostupňové žáky.

4.3. Kurz pro dyskalkuliky

Tento kurz má za cíl pomoci žákům trpícím dyskalkulií. Zaměřuje se tak na manipulaci s čísly, základní operace a rozvíjení představy spojené s pojmem čísla. (více viz [14])

V současné době je k nalezení pouze kurz pořádaný Pedagogicko-psychologickou poradnou pro Prahu 1, 2 a 4 (pod názvem *Dyskalkul*). Kurz je určen pro prvostupňové žáky.

5. **Zhodnocení problematiky autorem**

Z dosavadní zkušenosti mých příbuzných a známých jsem nabyl dojmu, že je pedagogicko-psychologická poradna institucí, která provádí diagnostiku (nejen) specifických poruch učení. Po vyšetření vypracuje poradna zprávu, ve které uvede diagnózu a doporučení pro rodiče a pro školu, která by se jím měla řídit.

Otázkou však bylo, zda se pedagogicko-psychologická poradna žákům se specifickou poruchou učení věnuje i poté, co byli takto diagnostikováni. Z uvedených informací vyplývá, že tomu tak skutečně je. Jedná se především o individuální setkání se žáky a jejich rodiči a také o návštěvy škol, v rámci kterých kontroluje pracovník poradny plnění individuálního vzdělávacího plánu (pokud byl žákovi doporučen). Dochází tak k zhodnocení účinnosti vzdělávacího plánu (případně činnosti asistenta pedagoga, který může být žákovi přidělen). V případě potřeby je plán přepracován.

Kromě těchto základních opatření pořádají pedagogicko-psychologické poradny různé reedukační skupiny zaměřené na pomoc dysgrafikům, dysortografikům či dyskalkulikům.

Dle mého názoru je tak systém péče o žáky se specifickými poruchami učení nastaven správně. Je však otázkou, do jaké míry se jej daří naplňovat. Z většiny výročních zpráv pedagogicko-psychologických poraden nejsou zřejmé konkrétní počty jednotlivých úkonů (obvykle jsou uváděny jen souhrnné počty setkání s klienty). Z těch výročních zpráv, ve kterých byly tyto počty uvedeny, je vidět, že největší část setkání pracovníků poradny se žáky je věnována jejich diagnostice. Některé poradny také provádějí v poměrně velké míře kontroly individuálních vzdělávacích plánů (např. ve Středočeském kraji).

Nedostatky spatřuji v pořádání reedukačních kurzů poradnami. Ačkoliv lze na webových stránkách vybraných pracovišť nalézt informace o zajímavých kurzech (viz oddíl 4), z mnoha webových stránek poraden není zřejmé, zda a v jakém rozsahu tyto kurzy pořádají (např. kurz určený pro dyskalkuliky jsem našel jen jeden).

Na druhou stranu, rád bych poznamenal, že kromě pedagogicko-psychologických poraden se žákům se specifickými poruchami učení také věnují speciálně pedagogická centra a také nejružnější soukromé subjekty, které některé kurzy pořádají.

Kromě reedukačních kurzů uskutečňovaných v prostorách poraden by se také nabízelo pořádat různé pobyty (např. letní tábory) pro žáky s konkrétní poruchou učení. Tyto pobyty by mohly slibovat komplexnější pozorování žáka, a tak i efektivnější nabídku pomoci. Domnívám se, že v období prázdnin by bylo možné zajistit i personální obsazení učiteli a pracovníky poraden.

V neposlední řadě bych rád uvedl, že pedagogicko-psychologické poradny mohou nastínit vhodnou cestu pro řešení problému, který žák má. Nemohou však odvést práci za žáka, za rodiče a za školu. Poslední dva subjekty totiž tráví s žákem většinu času – mají tak největší šanci vývoj dítěte ovlivnit.

Závěr

Co se týče žáků se specifickými poruchami učení, tj. dyslektiků, dysgrafiků, dysortografiků či dyskalkuliků, pedagogicko-psychologické poradny mají za úkol kromě diagnostiky také dále se žákem pracovat. V případě potřeby provádějí (většinou) individuální setkání se žáky a jejich rodiči, kontrolují realizaci doporučených individuálních vzdělávacích plánů (a s tím spojené práce asistentů pedagoga) nebo pořádají různé reedukační kurzy.

V nabídce poraden lze nalézt několik reedukačních kurzů zaměřených na pomoc dysgrafikům, dysortografikům či dyslektikům. Tuto nabídku však neinzerují všechny poradny.

Dle dostupných informací se zdá být nastavení systému péče o žáky se specifickými poruchami učení správné. Poradna spolupracuje jak s žáky, tak s rodinami a dotčenými školami.

Nedostatky lze, dle názoru autora, spatřovat v nabídce a realizaci reedukačních kurzů.

Seznam použité literatury

- [1] *Pedagogicko-psychologické poradenství* [online]. Praha [cit. 2022-03-04]. Dostupné z: <https://kuhv.vscht.cz/files/uzel/0017037/2.%20Poradenskýsystém%20%C4%8CR.pdf?redirected>. Prezentace. VŠCHT Praha.
- [2] Specifické (vývojové) poruchy učení. *Pedagogicko-psychologická poradna, Nový Jičín, příspěvková organizace* [online]. Nový Jičín: Pedagogicko-psychologická poradna, 2022 [cit. 2022-03-04]. Dostupné z: <https://www.pppnj.cz/pro-rodice-a-klienty/specificke-vyvojove-poruchy-uceni/>.
- [3] VÝBORNÁ, Ludmila. *Reedukace specifických poruch učení v souvislosti s výukou cizích jazyků na základních školách* [online]. Brno, 2006 [cit. 2022-03-04]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/xvhpx/Bakalarska_prace_4.pdf. Bakalářská práce. Masarykova univerzita.
- [4] NOVÁKOVÁ, Jana. *Specifické poruchy učení* [online]. Praha, 2013 [cit. 2022-03-05]. Dostupné z: <https://specou.cz/wp-content/uploads/2013/04/SPU-prez.pdf>. Učební text. Odborné učiliště pro žáky s více vadami, Chelčického 2, Praha 3.
- [5] Výroční zpráva o činnosti Pedagogicko-psychologické poradny Středočeského kraje. *Pedagogicko-psychologická poradna Středočeského kraje* [online]. Kolín: Pedagogicko-psychologická poradna Středočeského kraje, 2019, školní rok 2018/2019 [cit. 2022-03-04]. Dostupné z: https://www.pppstredoceska.cz/dokumenty/vyrocnizprava-2018-2019/ZpravaPPP%20SK_2018-19.pdf.
- [6] Speciálně pedagogická intervence. *Základní škola pro žáky se specifickými poruchami učení a mateřská škola Viva, o.p.s.* [online]. Šumperk: Základní škola pro žáky se specifickými poruchami učení a mateřská škola Viva, o.p.s., 2018 [cit. 2022-03-05]. Dostupné z: <https://www.schola-viva.cz/index.php/specialne-pedagogicka-intervence>.
- [7] Individuální vzdělávací plán. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2017 [cit. 2022-03-05]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/44239/>.
- [8] Plán pedagogické podpory. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2017 [cit. 2022-03-05]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/44240?highlightWords=plán+pedagogické+podpory>.
- [9] TUŽILOVÁ, Petra. *Asistent pedagoga jako podpůrné opatření pohledem studentů učitelství* [online]. Brno, 2017 [cit. 2022-03-05]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/ja1b8/DP2_plny_text_.pdf. Diplomová práce. Masarykova univerzita.
- [10] Reedukace. *Pedagogicko-psychologická poradna, Ostrava-Zábřeh* [online]. Ostrava: Pedagogicko-psychologická poradna, Ostrava-Zábřeh [cit. 2022-03-05]. Dostupné z: <http://www.ppp-ostrava.cz/reedukace/>.

[11] Výroční zpráva o činnosti Pedagogicko-psychologické poradny pro Prahu 3 a 9. *Pedagogicko-psychologická poradna pro Prahu 3 a 9* [online]. Praha: Pedagogicko-psychologická poradna pro Prahu 3 a 9, 2020, školní rok 2018/2019 [cit. 2022-03-05]. Dostupné z: <https://ppp3a9.cz/wp-content/uploads/2021/01/Vyrocnizprava-2018-19.pdf>.

[12] ŠIMKOVÁ, Dana. *Motorické schopnosti a dovednosti předškolních dětí* [online]. Liberec, 2014 [cit. 2022-03-05]. Dostupné z: https://dspace.tul.cz/bitstream/handle/15240/57369/V_10214_P.pdf?sequence=-1. Diplomová práce. Technická univerzita v Liberci.

[13] *Pedagogicko-psychologická poradna pro Prahu 5* [online]. Praha: Pedagogicko-psychologická poradna pro Prahu 5, 2022 [cit. 2022-03-05]. Dostupné z: <https://www.oppp5.cz/>.

[14] *Pedagogicko-psychologická poradna pro Prahu 1, 2 a 4* [online]. Praha: Pedagogicko-psychologická poradna pro Prahu 1, 2 a 4, 2022 [cit. 2022-03-05]. Dostupné z: <http://www.ppppraha.cz/ppk.aspx>.